

CIASNY (197) ai

-a- (151), -a- (11); -a- : -ã- *BielKron* (33 : 4), *Mącz* (12 : 5), *BudBib* (6 : 1), *SkarŻyw* (15 : 1).
comp cieśniejszy (7); -ejszy (1), -(e)jszy (6).

sg m N ciasny (22). ◊ *G* ciasn(e)go (3). ◊ *A* ciasny (12). ◊ *I* ciasnym (2). ◊ *L* ciasnym (4). ◊ *f N* ciasną (25), ciasn(a) (6). ◊ *G* ciasn(e)j, cieśniesz(e)j (5), ciasnyj (1) *MurzHist*. ◊ *A* ciasną (17). ◊ *I* ciasną, cieśnieszą (11). ◊ *L* ciasn(e)j (5). ◊ *n N* ciasn(e) (9). ◊ *G* ciasného, cieśnieszého (8); -ého (1), -(e)go (7). ◊ *A* ciasn(e) (12). ◊ *I* ciasnym (1). ◊ *L* ciasnym (9), ciasn(e)m (1) *BibRadz*. ◊ *pl N subst* ciasn(e) (7). ◊ *G* ciasnych (15). ◊ *A subst* ciasn(e) (8). ◊ *I m i f* ciasn(e)mi (3). ◊ *L* ciasnych (11).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Wąski, mało pojemny, nieprzestronny, zwarty, nie dający swobody ruchów; angustus Mącz, Calag, Calep, Cn; arctus Mącz, Calep, Cn; contractus, cuneatus, strictus Mącz; perangustus Calep; artus Cn* (176) : Wilkà w ciáfney dziurze záłtał *BierEz* Q4v; Placze dziecię wielmi w ciałnych iałlicech położoné *OpecŻyw* 161; á nawięczyey thym ludziem kthorzy fà ciałnych pierfi *FalZioł* I 45d, IV 31b, c, V 10v; Bowiem kuri y drudzi ptaci maià w fzyi żyły ciałne *GlabGad* D2, O, P4, P4v; *RejKup* r4v; *KromRozm II* t4v; Medya [...] ná fzerzà ieft bárzo ciáfna *BielKron* 268, 42v, 48, 227, 252v, 373, 384, 456v; Ad imum cuneatior, Ku końcowi ciefnieyfzy álbo koncziłtzy. *Mącz* 72b, 10a, 15a [2 r.], 120b, 421b [2 r.], 461c [2 r.]; *OrzQuin* R3; Weście do niego ieft ciáfne/ w mieyfcu niebefpiecznym y przykrym *BudBib* 4.*Esdr* 7/7, *Ios* 17/15; A zwłáfzcza że kràie ciáfne prze fkromność ksiàżek. *BudNT* d; A iefliby ciáfnnemi drogàmi woylko fzlò/ przeto trzebà zpilnością vbiegàc mieyfca fpofobnieyfze *ModrzBaz* 111; *Oczko* 13, 34; *Calag* 158a; bo ciáfne było ono więzienie/ ták ifz tam musiał legàc gdzie y Mfzà miał. *SkarŻyw* 473, 368, 553, 570, 574; iz gdzieby kto w fwoy ciáfny brzuch/ ták wiele iàko drugi w przelstrony wlać nie mógł *WerGość* 269; *ArtKanc* B20; Guttulus – Nàczynie małe z ciałnim nosem *Calep* 467a, 70a, 89a, 774b; Vrodziła fię wielka mysl/ ná Lanie ciáfny *KlonWor* 56, 42.

ciasny do czego (1): Gory bárzo wyfokie y ciáfne do wchodu *KmitaSpit* C6.

ciasny ku czemu (1): iz Kroacia, Dalmatia y Slawonia ziemie ciałne były ku miefzkaniu. *MiechGlab* 42.

W charakterystycznych połączeniach z wyrazami oznaczającymi wejścia, otwory (10) [w tym: *ciasna dziura* (3)], *pomieszczenia* (9) [w tym: *ciasna(-e) cella, dziura* (2), *więzienie* (3)] *części ciała* (9) [w tym: *ciasny(-e) brzuch (brzuszek)* (2), *nozdrze, piersi* (3), *żyły* (2)], *obszary* (8); *ciasna droga* (5).

Wyrażenia: »ciasne kąty« = *cieśnina* (1): thám morze wpada ciáfnnemi kąty/ kthore zowà morze Herkulefowe *BielKron* 278v.

»ciasne miejsce, kąty« [głównie o korzystnej lub niekorzystnej do natarcia lub obrony wojskowej pozycji taktycznej] = *locus angustus* *Vulg, Modrz* [szyk 30 : 5] (24 : 11): thedy fię trą w ciałnych miefzczach. *FalZioł* IV 29d; *Leop 2.Mach* 12/21; *BibRadz Num* 22/26; przypàł ie w ciáfne kàthy/ ták iz mufieli zfiàdàc z koni á piefzki fię bronić. *BielKron* 251v; Loktek bitwy fnimi nie ftaćzaiàc tylko s ciáfnych kàthow trapił ie kędy mógł *BielKron* 367v, 113 [2 r.], 125v, 242 [2 r.], 243v, 249 (18); *Mącz* 477c; Caius Pontius [...] zàmknàł w ciáfny *mieyfcu* Rzymfkie woylko *BielSpr* 45v, 42 [2 r.]; *BudBib 2.Mach* 12/21, *Is* 49/20, *4.Esdr* 7/4; *ModrzBaz* 111; *SkarŻyw* 396; *StryjKron* 170, 492, 657; *PaprUp* H3v; *Phil* O4.

»ciasne morze« = *cieśnina; fretum Calep* [szyk 4 : 1] (5): *BielKron* 389v, 445v [2 r.]; *Calep* 435a; Przez ciałne morze y przez one wrotá/ [...] gdzie Herkules śmiały Przekował fkały. *KlonFlis* Dv.

»ciasna ulic(zk)a« = *zaułek albo ślepa uliczka; angiportus Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz, Calep; angiportum Mącz* (7): *Murm* 26; *Mymer¹* 5v; *BartBydg* 10; *Mącz* 9d; była forthká/ s kthorey w ciałną vliczkę było wchodzenie *Górndworz* T6v, T7; *Angiportus* – Cziafna Vlica niemaiąca wiifzczia. *Calep* 69b.

W przen (6) : Wiedzćiefz tedy żeć Kroleſtwo Pána CHriftuſowe ciałne nie ieſt. *WujJud* 38; *BudBib* 4.*Esdr* 7/14; *GrabowSet* N4v; *SkarKaz* 244b, 637b.

Zwrot: »ciasne sumnienie uczynić« (1): *Obstringere religione, Ciałne sumnienie komu vczynic/ albo obciążyć go ná yego sumnieniu Mącz* 422a.

a) *Uciążliwy, trudny* (53) : *OpecŻyw* 16; *TarDuch* B4; *WróbŻoſt* nn8v; *RejKup* q3, r4v; aby nás odciafny drogi żywota wiecznego nieodwodziło. *MurzHist* V3v; *MurzNT* 28v; *RejWiz* 89, 101; *BibRadz Luc* 13/24; *RejAp* 189 [2 r.]; *HistRzym* 122v; *RejZwierc* 137v; Iſz weſćia tego ſwiátá ſtály fię ciałne *BudBib* 4.*Esdr* 7/12; Wſpomni ſobie/ iáko krés ciałny mego wieká *KochPs* 135; *SkarŻyw* 57, 62; *CzechEp* 23 [2 r.]; *ArtKanc* O3v; Iákoż ciałna braná/ y wąłka ieſt drogá która wiedzie do żywotá *WujNT Matth* 7/14; Trzebá fię ciałną fortą cifańć do niebá. *WujNT Luc* 13 *arg, przedm* 37, *Matth* 7 *arg, 13, s. 30* [2 r.], *Luc* 13/24 (13); *WysKaz* 13 [3 r.]; *SkarKaz* 123a [2 r.], 637a.

W charakterystycznych połączeniach: *ciasna brana (brama)* (6), *droga* (20), *fort(k)a* (13).

Wyrażenia : »ciasny kąt« = *niebezpieczeństwo; trudne położenie; angustiae Mącz* [w tym: w ciasnym kącie być (3), w ciasny kąt weгнаć (2)] (6): *BielKron* 232; In angustiis versari, W ciałnym kącie być/ ciężko ná fię mieć. *Mącz* 486b, 287b, 446b, 508c; vczyniwłzy kilká ſcia/ bárzo miſternego/ zá kthorym muſiał on wniſć do ciałnego kąta/ náoſtátek/ dáłá mu met. *Górndworz* P6.

»ciasne miejsce« = *niebezpieczeństwo* (2): Wywiódl mię z ciałnego mieyſcá ná plác przeſtróny *KochPs* 24; *GrabowSet* Rv.

»ciasna ulic(zk)a« (5): *MurzNT Luc* 13/24; *CzechRozm* 231; ná ſławę iego/ do tey ciałney vliczki biegli *SkarŻyw* 178, 4; *WujNT* 30.

b) *Egoistyczny* (1) : Ale łákomſtwo/ y ciałne á tylo do ſwoich właſnych pożytkow przywiázáne ferce/ włzytki dobre rády roſpraſza. *SkarKazSej* 668a.

a. *O szyku wojskowym: zwarty* (1) : Ipráwił ſwoy lud ciałno/ stali iáko w práſie/ thák iezdne iáko pielze (*marg*) Stanie ciałne. (–) *BielSpr* 40v.

b. *Blisko siebie stojący, przylegający, ściskający; strictus Mącz; astrictorius Calep* (16) : Tha rzeká pod miáſto Lánfenberg ciałnemi ſkálami ľciſniona idzie *BielKron* 283, 283, 285; *Calep* 107b.

a. *O ubiorze i obuwiu: obciſły, zbyt mały* (12) : *KrowObr* 144v; Pánu ciałny ná brzuchu Kolet vdzyáłáli. *RejFig* Aa2, Aa2 [2 r.]; *BielKron* 294v; *Mącz* 421b; iſz mu nogę ſćiągnie/ nieináczyéy iedno iákoby ciałny bót *SienLek* 176; *RejZwierc* [782]v; *BielSjem* 21.

Wyrażenie: »ciasna koszula« = *ciasnochá* [szyk 1 : 1] (2): Item dzyewcze Jedney [...] vkradła cziáfna koſzulyá *LibMal* 1552/170, 1544/ 91v.

W przen (1) : O iáko to ciałny łáncuch/ kthory mię do zgody wiáże *SkarKaz* 672a.

2. *Niebezpieczny* (1) : kthory Piotrá tonącego [...] z ciałney bárzo toniey wyſwobodził *LatHar* 3.

3. *Surowy, srogi, pełen wyrzeczeń, umartwiony* (15) : *BielKron* 235; áby mu do cieśniejfzey Reguły wolno było [...] przenieść fię *SkarŻyw* 543, 473 [2 r.]; bo codzien spodziewam się ciesniejszego znami obchodzenia. *ActReg* 161; ále ráczey hoyności miłóśierdzia iego niżli łáduwego ciáfne⁸⁰ pytania czekam. *SkarKaz* 352b.

W charakterystycznym połączeniu: ciasne więzienie (3).

Wyrażenie: »ciasny żywot« [szyk 5 : 2] (7): *OpecŻyw* [192]; *BielKron* 145 [2 r.]; á dla Páná fwego/ wieczne vboftwo y ciáfny żywot wieść miał wołá. *SkarŻyw* 74, 14, 542; *WujNT* 129.

Szeregi: »ciasny a ostry« (1): ciáfna á oltrá pokutę czynił. *SkarŻyw* 569.

»ciasny a srogi« (1): iáko ciáfny á frogi żywot wiodł ten dziwnie święty człowiek *WujNT* 129.

4. *Ograniczony zakresowo, drobiazgowy, ścisły* (3) : Abowiém tákięgo łpołobu rozdział cieśniejfzy iest nád rzecz która fie dzielić ma. *SarnStat* *6; kto w tę ciáfna diwizjá chćiałby włzytkę máchineę praw włóżyć, niemoże tego vczynić *SarnStat* *6v.

Zwrot: »przywieść w ciasny zapis« (1): Aliquem concludere in angustissimam formulam sponsionis, Przymuśyc á przywieść kogo w ciáfny zapis. *Mącz* 56c.

5. *Wyrażenie: »ciasny oddech (a. oddychanie)«* = *zduszony, z trudem się wydobywający, ciężki; angustus spiritus* *Mącz* (2) : ciáfny oddech, oczy czyrwone/ kaźel fuchy/ krwią plucie *FalZioł* IV 36c; *Mącz* 408c.

Synonimy: 1. nieprzestrony, ściśniony, wąski; 2. niebezpieczny; 3. ostry, srogi, surowy; 5. ciężki.

Cf CIASNOGĘBY, CIASNOSZYI